

Velika planina

Velika planina je ime planote nad Kamnikom. Na njej so pastirji zgradili več pastirskih naselij s pastirskimi stanovi posebne oblike, ki so zaščitni znak planote. Na planoti sta tudi naravni znamenitosti imenovani Velika in Mala Vetrnica. To sta jami, ki se jima je zaradi preprevanja porušil strop in sta nastali udornici.

Velika planina je sicer zanimiv gorsko kolesarski cilj, vendar turi zanimivost nekoliko zmanjša dejstvo, da ni kakšnega pravega spusta, ki bi zaslužil ime gorsko kolesarski. Oziroma ga vsaj nisem poznal. Tudi Paternu se v turi iz Strmih kolesnic vrne kar po smeri vzpona. Zato sem hotel preveriti možnost spusta po peš poti s planine Kisovec do Sv. Primoža.

Vzpona sva se s Tanjo lotila po običajni pristopni poti. Namesto po prometni cesti na Črnivec sva naredila lep obvoz po grebenu desno nad cesto skozi Vodice nad Kamnikom. Na cesto se vrneš na predzadnji serpentin. Po 500 metrih vzpona zaviješ levo na cesto proti Kranjskemu Raku. Začetni vzpon je po novem asfaltiran, kar je dobrodošlo, ker je bila cesta zaradi strmine precej slaba. Na Kranjskem Raku greš levo proti Veliki planini. Makadam te pripelje do razcepa, kjer greš desno. Cesta levo pripelje do planine Kisovec. Čaka te daljši vzpon, ki pa ga na srečo popestri lep razgled na dolino Podvolovjek, Lepenatko, Rogatec in Raduho. Na izravnavi pri parkirišču, kjer parkirajo najbolj leni "planinci", je vzpona konec. Malo naprej greš levo mimo table, ki ti prepoveduje vožnjo. To je tabla, ki lepo pokaže razumevanje ohranjanja narave odgovornih. Enostavno te izenačijo z avtomobilisti, kljub temu, da so oni prisvinjali navzgor, ti pa si se pripeljal na najbolj naravi prijazen način, na lastni pogon. Torej, tam kjer je konec za avtomobile, je konec tudi za kolesarje. No, prestrašiti se nisva dala in sva zapeljala mimo, vendar te opozarjam, da boš to storil na lastno odgovornost in lahko nosil posledice. Midva sva turo opravila med tednom in ljudi ni bilo kaj dosti, med vikendom pa se turistov ponavadi kar tare, zato lahko pričakuješ kakšne težave. Vsekakor bo koristilo primerno obnašanje, pozdrav in primerno počasna vožnja.

Lepa, razgledna pot te pripelje do Gojške planine, kjer greš desno. Kmalu se pripelješ do Male planine, kjer greš levo mimo stanov do grebena nad stanovi. Tu je kažipot za planino Kisovec, do katere pelje novo narejena cesta. Ker sva bila malo

pod vtisom table s prepovedjo, nisva iskala peš poti do Kisovca, pač pa sva se spustila kar po novi cesti. Na stiku s spodnjo cesto greš desno, na planini pa se spustiš levo navzdol do dolinice pod velikim stanom, tu pa greš desno na kolovoz. Ta se na koncu travnika vzpne do stika s peš potjo, ki pripelje z desne. Zaviješ levo, nato pa prideš do razcepa. Pot naravnost gre preko hriba Pirčev vrh, pot desno pa preči pod njim. Prečenje desno je ozka in izpostavljena pot, kjer prav prideta izkušnje in koncentracija. Če se ne počutiš dovolj gotovega, pojdi raje peš, kajti na tem delu lahko padeš v desno le enkrat. Prečenje se konča na stiku s potjo, ki gre preko hriba. Tu greš desno. Na začetku lepa pot se kmalu spremeni v strm in obupno gruščnat kolovoz, po katerem je vožnja zelo težavna. Večinoma se nekako da peljati, na nekaterih mestih pa je treba peš. Težave so nekako v območju S5-S6 z nekaj mesti S7. Pot se izteče na kolovoz, ki iz Stahovice pripelje do Sv. Primoža in po kateri poteka vsakoletni šprint iz Stahovice. Zaviješ levo in se po krajšem vzponu pripelješ do lepe cerkvice, od koder je lep razgled na Kamnik in okolico. Po smeri vzpona se nato spustiš do stika s boljšo makadamsko cesto. Po njej greš levo in se v hitrem spustu pripelješ do izhodišča. Tu si nisem mogel kaj, da ne bi občudoval našega najboljšega gorskega kolesarja Golčerja, ki je od vznožja do cerkvice potreboval manj kot 15 minut in to ne po sami lepi cesti, pač pa v drugem delu po pošteno strmem kolovozu z vmesnimi tehničnimi detajli.

Moram priznati, da tura, predvsem spust ni izpolnil mojih pričakovanj. S planine Kisovec se sicer začne z lepim in izpostavljenem prečenjem po singlci, nato pa na žalost postane zelo kamnit in gruščnat in vožnja ni kakšen poseben užitek. Je pa ta varianta vsekakor mnogo boljša kot dolgočasen povratek po smeri vzpona. Turo zaradi obljudenosti ne priporočam za vikend, vsaj poleti ne. Bolj je primerna za jeseni, ko gredo planšarji in krave že v dolino, turisti pa so že bolj maloštevilni in jih "pobesneli kolesarji" ne moremo več ogrožati.

Nekoč in danes pomembni

dnevi na Veliki planini

1.januar	Koledovanje: bajtarji obhodijo koče, voščijo in izročijo koledar za novo leto - v zameno za kozarček ali še kaj.
Februar	(leta 2000: 19.februarja) - pastirske igre
Marec	(leta 2000: 4.marca) - pastirski smuk
23.april	Čas striženja ovac na Veliki planini (nekoč)

(leta 2000: 30.aprila) - kresovanje

April

Turni smuk

1.maj

Okrog 27.junija

Pastir pokosi travo v oseku okrog koč, dva dni pred prihodom goveda.

29.junij
sv.Peter in Pavel

Odhod čred na Veliko planino: Kravi vodnici so nataknilo zvonec tropinar. Okrasili so ga z rožami, roženkravtom, nageljni in rožmarinom. Pastir je imel šopek za klobukom in na palici. Gospodar je na prag položil križe iz šib velikonočnih butar. Živina je nato križ pohodila. Gospodinja jih je blagoslovila z blagoslovljeno vodo in rekla: "Sveti križ božji". Na pot so šli navadno že v temi (ob 2. uri zjutraj), svetili so z baklami in trskami.

Kasneje so odhod na planino prilagodili vremenu.

Pravijo, da živina čuti, da se bliža čas odhoda na planino, zato že prej uhaja gospodarju proti znani poti na planino.

Okrog 7.junija

Teden dni za govedom, so na planino gnali prašiče.

Julija

Pravijo, da planina "poje" - od mukanja. To je čas pojatve.

(leta 2000: 6.august) - praznik Marije Snežne

Prva nedelja v avgustu

August

(leta 2000: 19.august) - pohod v spomin na gorskega reševalca in planinca Mihola - Miholov pohod.

24.august sv.Jurij

Striženje ovac na Veliki planini (drugič - nekoč)).

8.september Mali Šmaren

Zadnji dan, do katerega je živina odšla s planine.

Oktober

(leta 2000: 7 oktober) - bajtarski praznik

13.november sv.Martin	Čas striženja ovac na Veliki planini (tretjič- nekoč).
24.december	Pohod z baklami na Veliko planini k polnočnici - kapelica Marije Snežne
26.december sv.Štefan	Blagoslavljanje soli, ki so jo dali lizat živini ob odhodu na planinsko pašo

Žepna sončna ura - Žepna sončna ura je pričevanje o visoki stopnji kulture vsakdanjega življenja na planini, kjer sta se človek in živina srečevala v popolni simbiozi z naravnim okoljem. Izraz te kulture je potreba po merjenju časa in to z napravo, ki jo lahko nosi s seboj, kot je verjetno v njemu dostopnih okvirih nekje videl ali za to slišal, nato pa izdelal v njemu dostopnem materialu.

Ura je odraz odbrega tehničnega znanja pastirja, čeprav ideja ni izvirna, saj jo poznajo v različnih oblikah tudi drugje.

Delovanje ure temelji na osnovi sence, ki jo vrže zatič na številčnico.

Pipa - Nekateri pastirji na Veliki planini so bili izdelovalci pip in so k tej slovenski ljudski umetnosti dodali svoj prispevek, to so majhne pipe v obliki živali in z leseno cevko.

Ovčji roč - Lesene ovratnice, ki so jih pritrdili okrog ovčjih vratov in so nosile zvonec. Roči so bili ornamentirani in lepo oblikovani. Nekateri pastirji so vanje vrezali tudi svojo oznako.

Torilo - Torilo je lesena posoda za odcejanje sira. Najpogosteje so bila okrogla, nekatera tudi štirioglata. Na dnu so imela vrezane ornamente, ki so v mehkem siru oblikovale okras.

Pisava za trniče - Pisave so imenovali lesene rezljane palčke, s katerimi so odtisovali ornamente v trniče.

Trniči - Trniči so kepe sira narejenega iz posnetega mleka. Kepe so bogato okrasili s pomočjo pisave. Sir so posušili nad ognjiščem. Postal je trd in za polovico manjši. Trniče so oblikovali v parih. Po pripovedovanju pastirjev so simbolizirali ženske prsi. Fantje so trniče pogosto poklanjali dekletom kot dokaz ljubezni, zvestobe ali kot obljubo ali napoved zakona. Po poroki so dekleta trniče še dolgo hranila.

Etnološki pogled daleč stran od velikoplaninskih trničev nas popelje na Karpate, kjer so poznali podobno navado. Iskanje sledi skozi čas pa nas popelje v antiko, njeno dediščino in obredje (vir: Berk, Bogataj, Pukšič: Ljudska umetnost in obrti na Slovenskem, Domus, Ljubljana 1993, str. 106).

Model za maslo - Maslo je počivalo v lesenem modelu z ornamentiranim vzorcem na dnu, stranice pa so bile rebrasto narezane. Maslo je tako dobilo lepo obliko.

